

Европскиот суд за човекови права заседавајќи на 3 ноември 2011 во состав:

- Nina Vajić, претседател,
 - Anatoly Kovler,
 - Khanlar Hajiyev,
 - Mirjana Lazarova Trajkovska,
 - Julia Laffranque,
 - Linos-Alexandre Sicilianos,
 - Erik Møse, судии,
 - André Wampach, заменик секретар на одделот,
- постапувајќи по апликациите поднесени на 20 октомври 2005 година и 26 април 2005 година, по одржаната расправа ја донесе следната

О Д Л У К А

Факти

Апликантите, г-ѓа Гордана Аџи-Спиркоска („првиот апликант“), г-дин Страшо Ѓорѓиески („вториот апликант“), г-ѓа Илинка Ивановска („третиот апликант“), г-дин Ристо Ѓорески („четвртиот апликант“) и г-дин Илчо Топузовски („петтиот апликант“) се македонски државјани кои се родени 1952, 1956, 1949, 1929 и 1964 година и живеат во Прилеп и Скопје. Третиот и четвртиот апликант починаа на 22 април 2006 и 23 август 2010 година. Г-ѓа Вера Ивановска, ќерката на третиот апликант и г-ѓа Пандора Тренковска и г-ѓа Верка Петковска, ќерките на четвртиот апликант се пријавија да ја продолжат апликацијата во име на нивните претходници и го назначија истиот застапник да ги претставува. Заради целисходност, тие ќе се именуваат како „следбениците на третиот и четвртиот апликант.“ На првиот апликант, квалификуван адвокат од Прилеп, му беше дадено овластување да ги застапува вториот, третиот и четвртиот апликант. Петтиот апликант беше застапуван од г-дин З. Гавриловски, адвокат од Скопје. Македонската Влада („Владата“) беше застапувана од нејзиниот агент, г-ѓа Р.Лазаревска Геровска.

А. Околностите на случајот

Фактите на случајот, опишани од странките, може да се резимираат како што следува:

1. Апликација бр.38914/05

Во 1956 година Комисијата за конфискација на градот Битола, надлежно тело во тоа време, конфискувала 2 парцели на неизградено градежно земјиште од починатите претходници на апликантите со цел изградба на станбени објекти.

На 12 септември 2000 година, првиот, вториот, третиот и четвртиот апликант започнале постапка за враќање (денационализација) во која барале враќање на сопственоста врз земјиште кое останало неизградено, како и надоместок за остатокот. Десет одлуки биле досега донесени, вклучувајќи две одлуки на Врховниот и Управиот суд по тужба за управен спор на апликантите. Најновата одлука била донесена 31 август 2011 година кога Комисијата за денационализација ги прифатила барањата на апликантите и им доделила надоместок за конфискуваниот имот. Апликантите ја оспориле одлуката пред Управниот суд. Постапката е во тек.

2. Апликација бр.17879/05

Во јули 2001 година петтиот апликант започнал граѓанска постапка против поранешниот работодавач, барајќи надоместок за повредите кои ги здобил на работа. Во 2008 година Врховниот суд, одлучувајќи по жалба, пресудил

делумно во корист на апликантот и му доделил надоместок за претрпената нематеријална штета. Постапката е се уште во тек пред првостепениот суд во Скопје во однос на барањата на апликантот за надоместок на материјалната штета („постапка за надомест“).

На 17 декември 2010 година петтиот апликант побарал од Врховниот суд да утврди повреда на барањето за „судење во разумен рок“ во однос на постапката за надомест и побарал да му биде доделен правичен надоместок. На 15 февруари 2011 година Врховниот суд утврдил дека постапката за надомест на штета траела премногу долго и дека се уште не завршила. Утврдил и период од шест месеци за првостепениот суд во Скопје да одлучи за основаноста на барањето на апликантот. Исто така, му доделил надомест во износ од 120,000,00 македонски денари (МКД-еднакво на околу 2,000 евра (ЕУР)) како правичен надоместок за утврдената повреда. Понатаму, му одредил надоместок на трошоците кои се појавиле во текот на постапката. Петтиот апликант не се жалел на одлуката. Таа станала правосилна на 9 март 2011 година. Доделената сума му била исплатена на петтиот апликант. Во писмо од 26 јули 2011 година, апликантот го информираше Судот дека доделената сума била префрлена на негова сметка после 9 јуни 2011 година.

Б. Релевантно домашно законодавство и пракса

1. Закон за судовите од 2006 година („Законот од 2006 година“)

Согласно со член 35 став 1 точка 1 од Законот од 2006 година, Врховниот суд е надлежен да одлучува по жалби против одлуки на неговите совети кога тоа е определено со закон.

Согласно со членот 35 точка 6, Врховниот суд е надлежен да одлучува по барање за повреда на правото на судење во разумен рок во постапка утврдена со закон.

Членот 36 од Законот за судовите од 2006 година предвидува дека заинтересирана странка може да се обрати до непосредно повисокиот суд ако тој или таа смета дека имало повреда од страна на надлежниот суд на правото на судење во разумен рок. Непосредно повисокиот суд треба да постапува по барањето во рок од шест месеци од поднесувањето на барањето и да одлучи дали понискиот суд го повредил правото. Повисокиот суд би доделил правичен надоместок на барателот ако утврди повреда на правото на судење во разумен рок. Правичниот надоместок се исплаќа од судскиот буџет.

Законот за судовите од 2006 година започнал со примена на 1 јануари 2007 година (член 128).

2. Законот за изменување и дополнување на Законот за судовите бил донесен во 2008 година со кој се измени Законот за судовите од 2006 година („Законот од 2008 година“, објавен во Службен весник бр.35 од 14 март 2008 година)

Член 3 од Законот за судовите од 2008 година го дополнува членот 35 точка 6 од Законот за судови од 2006 година и предвидува Врховниот суд да одлучува согласно со правилата и принципите наведени во Европската конвенција и судската пракса на Судот.

Членот 4 од Законот за судовите од 2008 година го менува членот 36 од Законот за судовите од 2006 година предвидувајќи исклучива надлежност на Врховниот суд да одлучува во постапки за разумен рок.

Релевантниот дел од членот предвидува:

“Барањето странката може да го поднесе во текот на постапувањата пред домашните судови, а најдоцна шест месеца сметано од денот на правосилноста на одлуката.

Барањето содржи:

- податоци за подносителот на барањето и правниот застапник,
- податоци за предметот и постапката за која странката смета дека ја сторила повредата на правото за судење во разумен рок,
- образложение на причините за наводно сторената повреда на правото за судење во разумен рок;
- изјава за побарување на правичен надомест и
- потпис на подносителот на барањето.

Врховниот суд на Република Македонија постапува по барањето кое ги исполнува критериумите утврдени во ставовите (2) и (3) на овој член во рок од шест месеца од неговото поднесување и одлучува дали понискиот суд го повредил правото за судење во разумен рок, притоа имајќи ги предвид правилата и принципите утврдени со Европската конвенција за човекови права и основни слободи, а особено сложеноста на предметот, однесувањето на странките во постапката и однесувањето на судот кој постапувал.

Ако Врховниот суд утврди повреда на правото за судење во разумен рок со решението ќе определи рок во којшто судот, пред кого постапката е во тек, мора да одлучи за правото, обврската или кривичната одговорност на подносителот на барањето и ќе досуди правичен надоместок за подносителот на барањето заради повреда на неговото право за судење во разумен рок.

Правичниот надоместок паѓа на товар на Судскиот буџет и се исплатува во рок од три месеци од денот на правосилноста на решението на Врховниот суд.“

Членот 5 од Законот за судовите од 2008 година додава нов член 36-а кој гласи: „По приемот на жалбата за разумен рок, Врховниот суд на Република Македонија веднаш, а најдоцна во рок од 15 дена ќе побара од првостепениот суд да достави препис на списите од предметното досие, а по потреба и изјаснување од повисокиот суд за времетраење на постапката пред него. Врховниот суд на Република Македонија одлучува во совет од тројца судии на нејавна седница, но по исклучок судот може да одлучи да ги сослуша подносителот на барањето и претставникот на судот чија постапка е предмет на поднесеното барање.

Во рок од осум дена сметано од денот на приемот на решението, незадоволната страна има право да поднесе жалба против решението на советот на Врховниот суд до Врховниот суд, кој одлучува по истата согласно со членот 35 став (1) точка 1 од овој закон.“

Законот за судовите од 2008 година влезе во сила осум дена од неговото објавување во Службениот весник (член 9).

3. Закон за судовите од 2010 година за изменување на Законот за судови од 2006 година („Законот за судовите од 2010 година“ објавен во Службен весник бр.150 од 26 ноември 2010 година)

Член 10 од овој Закон додава нов член 36-б според кој Врховниот суд мора да достави копија од својата одлука, во рок од осум дена од неговото донесување, до Судскиот буџетски совет. Последниот мора да побара од жалителот, во рок од петнаесет дена најдоцна, да достави информација за лична банкарска сметка со цел да се изврши исплата на правичниот надоместок утврден од страна на Врховниот суд. Ако жалителот не ги достави бараните информации во рок од пет дена, доделениот износ ќе се депонира на посебна сметка на Судскиот буџетски совет. Износот ќе се префрли на сметка на жалителот веднаш штом ќе ги достави бараните информации. Ако жалителот не достави податоци за

банкарска сметка во рок од една година од депонирањето на износот од Судскиот буџетски совет, парите се враќаат во државниот буџет.

4. Закон за Судскиот буџет (Службен весник бр.60/2003, 37/2006 и 103/2008)

Судскиот буџет е годишна пресметка на имотот и обврските на судството и на Академијата за обука на судии и јавни обвинители („Академијата“-член 2). Со Судскиот буџет управува Судскиот буџетски совет (член 6). Со истиот претседава претседателот на Судскиот совет. Тој е составен од министерот за правда, претседателите на Врховниот суд, апелационите судови и два судови од прв степен и директорот на Академијата (член 7).

5. Заклучоци од одделот за „судење во разумен рок“ на Врховниот суд од 18 октомври 2010 година

Со оглед на одлуката на Судот во случајот „Шурбаноска и други против Република Македонија“ од 31 август 2010 година, одделот за „судење во разумен рок“ на Врховниот суд ги донесе следните препораки:

а) да се ажурираат постапките пред Врховниот суд во случаите за должина на постапката и да се завршат во рок до шест месеци, како што е предвидено со Законот за судовите од 2006 година;

б) да се додели правичен надоместок во износ согласно со утврдената повреда, со цел жалителот да го изгуби статусот на жртва;

в) да се организира Врховниот суд на таков начин што целосно ќе ја применува судската пракса на Судот,

г) да се усогласи во целост со судската пракса на Судот во однос на доделените износи како правичен надоместок во долгите случаи; во таа смисла, Врховниот суд утврди дека износот не треба да биде понизок од 66% од сумата доделена од Судот во слични случаи; и

д) да се исполнат во целост наредбите на Врховниот суд во случаите каде се утврдила повреда на барањето за „разумен рок“, односно со плаќањето на правичниот надоместок и запазувањето на роковите што ги определува за судовите да одлучат за основаноста на случаите.

6. Информација поднесена од Владата за судската пракса на Врховниот суд во случаите за „должина на постапката“

Според статистиката обработена од страна на Врховниот суд во април 2011 година, 828 случаи за должина на постапката биле покренати пред тој суд од влегувањето во сила на Законот за судовите од 2006 година. Судот разгледал 657 случаи, вклучувајќи 10 во 2008 година, 166 во 2009 година, 350 во 2010 година и 131 до средината на март 2011 година.

Повреда на барањето за „разумен рок“ била утврдена во 218 случаи, вклучително 33 случаи во 2009 година, 137 случаи во 2010 година и 48 во 2011 година. Од септември 2010 година, 219 случаи се одлучени во значителна корист на барателите. Овие случаи се однесувале на должината на граѓански, кривични, прекршочни, управни, стечајни и извршни постапки. Одлуки со кои биле одбиени барањата за должина на постапката биле донесени во 170 случаи. Врховниот суд понатаму отфрлил 266 случаи за должина на постапката заради неисполнување на критериумите за допуштеност.

Жалбени постапки биле иницирани во 188 случаи. Второстепениот совет на Врховниот суд донесе одлука во скоро сите случаи. Ги уважи жалбите и досуди надоместок во повисок износ од оној утврден во прв степен во 23 случаи; ги одби жалбите во 78 случаи и ги отфрли во 64 случаи.

Во 480 случаи должината на постапката пред Врховниот суд во овој правен лек за судење во разумен рок била помалку од шест месеци; во 130 случаи,

постапката траела една година; во 33 случаи таа траела осумнаесет месеци; во 12 случаи две години и само во 2 случаи повеќе од две години. Во 113 од 131 случај што се досега одлучени во 2011 година, постапките пред Врховниот суд траеле помалку од шест месеци и во 18 случаи тие не траеле подолго од една година.

Врховниот суд досудил правичен надоместок во 202 случаи.

Вкупниот износ утврден во овие случаи е еквивалентен на 159,100 ЕУР. Од септември 2010 година, судот додели надоместок во 115 случаи чиј вкупен износ е околу 99,000 ЕУР. Од целокупниот доделен износ, 105,500 ЕУР досега се исплатени на барателите. Во 152 случаи надоместокот бил исплатен во рок од три месеци од денот кога одлуката на Врховниот суд со која е утврден надоместокот станала правосилна; во 36 случаи надоместокот бил исплатен со закаснување до триесет дена (во 32 случаи доцнењето се припишува на државата); во 6 случаи исплатата била со закаснување меѓу триесет и шеесет дена; во 8 случаи имаше три-месечно закаснување; во 9 случаи исплатата беше извршена со седум-месечно закаснување и последно, во 7 случаи надоместокот бил исплатен со закаснување од преку една година. Во 15 случаи доцнењето на исплатата им се припишува на барателите. Конечно, во 87 случаи од кои 20 биле одлучени во 2011 година, Врховниот суд исто така утврдил рок меѓу еден и шест месеци во кој односните судови треба да одлучат за барањата на странките во материјална постапка. Во 36 случаи релевантните судови постапиле согласно со наредбата на Врховниот суд.

Наводи од апликациите

Сите апликанти се пожалија согласно со членот 6 став 1 од Конвенцијата дека домашните постапки траеле неразумно долго време. Петтиот апликант понатаму се жалеше дека согласно со овој член судечкиот судија го повредил неговото право на јавно судење бидејќи биле исклучени третите лица од расправата одржана во април 2006 година и декември 2008 година. Првиот, вториот, третиот и четвртиот апликант, исто така, истакнаа наводи за повреда на членот 1 од Протоколот бр. 1 кон Конвенцијата.

Право

Повикувајќи се на членот 6 од Конвенцијата, сите апликанти истакнаа наводи дека спорните постапки траеле премногу долго.

Петтиот апликант, исто така, наведе дека јавноста била исклучена од две расправи во април 2006 година и декември 2008 година.

На крајот, првиот, вториот, третиот и четвртиот апликант, исто така, се пожалија согласно со членот 1 од Протоколот бр.1. Овие членови, досега релевантни, го предвидуваат следното:

Член 6 став 1

„Секој, при определување на неговите граѓанските права и обврски има право на правично и јавно судење во разумен рок, пред трибунал...“

Член 1 од Протокол бр.1

„Секое физичко или правно лице има право на непречено уживање на својата сопственост. Никој нема да биде лишен од својата сопственост освен кога е тоа во јавен интерес и под услови определени со закон и општите принципи на меѓународното право.

Претходните одредби на никаков начин не го спречуваат правото на државата да ги примени оние закони кои се неопходни за да се контролира користењето на сопственоста, согласно на општите интереси или да се обезбеди плаќање на даноците или други придонеси или парични казни.“

А. Статусот на жртва на следбениците на третиот и четвртиот апликант
Заради причините наведени во случајот „Стојковиќ против Република Македонија“, кои исто се применливи во овој случај, Судот смета дека следбениците на третиот и четвртиот апликант го имаат потребниот *locus standi* согласно со член 34 од Конвенцијата.

Б. Наводи за должина на постапката

1. Изнесувања на странките

Владата поднесе податок дека првиот, вториот, третиот и четвртиот апликант не го искористиле правниот лек за должина на постапката воведен со Законот за судовите од 2006 година и изменет со Законот за судовите од 2008 година кој, земајќи ги предвид статистичките податоци доставени од Врховниот суд во случаите за должина на постапката, е ефективен во смисла на членот 35 од Конвенцијата. Тие тврдеа дека се развила праксата на Врховниот суд и дека овие апликанти требало да го искористат правниот лек за должина на постапката пред поднесување на нивните жалби за должина до Судот. Во таа смисла, случајот „Шурбаноска и други против РМ“ беше од големо значење, и како резултат на тоа Врховниот суд донесе заклучоци (види погоре „Релевантно домашно законодавство и пракса“) со цел приближување на својата пракса со онаа на Судот во случаите за должина на постапката. Од 2009 година, приливот на случаи за судење во разумен рок пред Врховниот суд постојано се зголемува, како и бројот на успешни барања во кои тој суд доделил надоместок за констатирана повреда. Во 2011 година судот додели повисок износ на надоместок од претходно.

Во повеќето случаи, надоместокот бил исплатен во рокот од три месеци кој е утврден со Законот за судовите од 2008 година. Доцнењата во исплатата прво биле незначителни, со оглед дека во најголемиот број случаи имало само триесетдневно доцнење, и второ, тие најмногу се појавиле во раните фази на имплементација на Законот за судовите од 2008 година. Тешкотиите во исплатата биле елиминирани со донесувањето на Законот за судовите од 2010 година (види погоре „Релевантно домашно законодавство и пракса“).

Владата понатаму се повика на тешкотиите со кои се соочил Врховниот суд во утврдувањето на износот на надоместокот што би бил „доволен и соодветен“. Признавајќи дека споредбата со износите доделени од Судот во „слични случаи“ беше важен алат за решавање на тоа прашање, Владата аргументираше дека немало многу случаи за должина на постапката против Република Македонија во кои Судот доделил правичен надоместок. Тоа, во дел беше резултат на последниот тренд на отстранување на случаите за должина од листата на случаи или заради пријателско спогодување постигнато меѓу странките или заради унилатерална декларација. Понатаму, судската пракса на Судот не даде никаква индикација за тоа како животниот стандард во Република Македонија, бројот на препраќања до пониска инстанца во една постапка и придонесот на апликантот за должината на постапката, извршија влијание на висината на доделениот правичен надоместок.

Што се однесува до петтиот апликант, Владата достави податок дека тој не може повеќе да се повикува на статусот „жртва“ бидејќи одлуката на Врховниот суд во однос на правниот лек за должината на постапката му доделила доволно и соодветно обесштетување.

Првиот, вториот, третиот и четвртиот апликант истакнаа дека тие не го искористиле правниот лек за должина на постапката пред Врховниот суд бидејќи тој бил воведен пред тие да ги поднесат нивните апликации до Судот.

Понатаму, Врховниот суд немал надлежност да одлучува по дополнителните наводи согласно со член 1 од Протоколот бр.1 кои се поднесени до Судот.

Петтиот апликант, прифаќајќи дека правниот лек за должина е ефективен, ги оспори аргументите на Владата бидејќи износот што му бил доделен нему од Врховниот суд бил премногу низок за да се отстрани статусот на „жртва“ во врска со жалбата за должина на постапката.

2. Оценка на Судот

(а) Општи забелешки

Судот на почетокот забележува дека ова не е првиот случај во кој Владата на Република Македонија го поставува прашањето за ефективност на правниот лек за должина на постапката воведен со Законот за судовите од 2006 година и изменет со Законот за судовите од 2008 година. Судот за првпат го покренува ова прашање во случајот „Паризовте против РМ“ во кој ги критикуваше релевантните одредби од Законот за судови од 2006 година како што гласеа во тоа време, во смисла дека содржеа термини подложни за различни толкувања и не беше јасно кој суд беше надлежен да одлучува по правниот лек за должина на постапката.

После пресудата по апликацијата на Паризов, Република Македонија го донесе Законот за судовите од 2008 година кој влезе во сила 22 март 2008 година. Неговата формулација е јасна и наведува дека новиот правен лек е конкретно утврден за решавање на прашањето за должина на постапките пред домашните органи. Согласно Законот за судовите од 2008 година, Врховниот суд има исклучива надлежност да одлучува по правниот лек за должина на постапката. Посебен оддел беше формиран во рамките на судот да одлучува по случаите за должина на постапката. Секоја заинтересирана странка може да бара заштита на неговото или нејзиното право на судење во разумен рок во текот на постапката, но не подоцна од шест месеци откако одлуката ќе стане правосилна. Врховниот суд одлучува во две инстанци на надлежност во рок од шест месеци од поднесувањето на барањето. Така, судот ги применува правилата и принципите на Европското законодавство и критериумите утврдени во судската пракса на Судот, а посебно комплексноста на случајот, однесувањето на жалителот и однесувањето на надлежните органи. Ако утврди повреда, Врховниот суд утврдува надоместок и таму каде е потребно утврдува временски рок во кој односниот суд ќе треба да одлучува за основаноста на случајот. Одлуките во прв степен може да бидат обжалени пред второстепениот совет на Врховниот суд. Надоместокот се исплаќа на успешниот жалител во рок од три месеци откако одлуката на Врховниот суд ќе стане правосилна. Постапката за исплата е понатаму специфицирана во Законот за судовите од 2010 година (види погоре „Релевантно домашно законодавство и пракса“).

Во случајот „Шурбановска и други против РМ“ Владата тврдеше дека правниот лек за должина на постапката, со измените на Законот за судови од 2008 година, беше ефективен. Судот ја прогласи апликацијата за недопуштена утврдувајќи дека апликантите кои, во меѓувреме го искористија правниот лек за должина на постапката пред Врховниот суд, го изгубија нивниот статус на „жртва“. Иако Судот не го разгледуваше поопшто прашањето на ефективност на правниот лек за должина на постапката, тој забележа некои недостатоци во имплементацијата на Законот за судовите од 2008 година.

Судот забележува дека има околу 300 предмети (случаи) против Република Македонија кои се во тек и во главно се однесуваат на должина на постапката. За одреден број веќе е искомунцирана Владата на Република Македонија,

додека голем дел од случаите се уште чекаат за првично разгледување од Судот. Многу од нив се однесуваат на постапки кои сеуште се во тек пред домашните судови.

б) Општи принципи утврдени со судската пракса на Судот

Судот повтори дека согласно со членот 1 (кој предвидува: „Високите договорни страни, на сите лица под нивна јурисдикција, ќе им го обезбедат исполнувањето на правата и слободите утврдени во Делот I од оваа Конвенција“), примарната одговорност за имплементирање и извршување на загарантираните права и слободи е на националните органи. Така, машинеријата од жалба до Судот им е субсидијарна на националните системи за заштита на човековите права.

Субсидијарниот карактер е одразен во членот 13 и членот 35 став 1 од Конвенцијата (види „Grzinčič v. Slovenia“).

Целта на членот 35 став 1, кој утврдува правило за исцрпување на домашните правни лекови, им дава на Договорните држави можност за спречување или решавање на наводните повреди против нив пред тие наводи да бидат доставени до Судот (види „Selmouni v. France“; „Kudla v. Poland“; „Lukenda v. Slovenia“). Правилото во член 35 став 1 е врз основа на претпоставката, изразена во член 13 од Конвенцијата - со кој има блиска поврзаност - дека има ефективен правен лек расположлив во однос на наводната повреда во домашниот систем.

Дополнително, според „општо признатите принципи на меѓународното право“ може да има посебни околности кои го ослободуваат жалителот од обврската за исцрпување на домашните правни лекови што му се на располагање (види „Selmouni v. France“). Меѓутоа, Судот нагласува дека самото сомневање во успехот од конкретен правен лек кој очигледно не е залуден не е валидна причина за неискористување на домашните правни лекови (види „Akdivar and Others v. Turkey“; „Van Oosterwijk v. Belgium“; „Лазаревска против РМ“).

Судот повторува дека тој веќе даде одредени индикации во однос на карактеристиките што правниот лек за должина на постапката треба да ги има за истиот да биде сметан дека е ефективен (види „Cocchiarella v. Italy“; „Scordino v. Italy“; „Apicella v. Italy“; „Шурабоноска и други против РМ“).

Понатаму, таму каде законодавецот или домашните судови се согласиле да ја одиграат правилно нивната улога со воведување на домашен правен лек, Судот ќе мора јасно да повлече одредени заклучоци од тоа. Земајќи ја предвид неговата ограничена надлежност во однос на толкувањето и примената на домашното право, Судот треба да верификува дали начинот на кој домашното право е протолкувано и применето дава последици кои се конзистентни со принципите на Конвенцијата онака како што е толкувана во светло на судската пракса на Судот. Ова е особено точно кога домашното право експлицитно се повикува на одредби од Конвенцијата (види „Apicella v. Italy“).

в) Примена на претходните принципи

Врз основа на статистиките поднесени од Врховниот суд, Судот нотира дека 828 случаи за должина на постапката биле поднесени до тој суд, од кои досега се разгледани 657 случаи. Оваа бројка ги вклучува и 118 случаи во кои жалбена постапка пред второстепениот совет на Врховниот суд била иницирана. Врховниот суд утврдил повреда на барањето за „разумен рок“ во 218 случаи, од кои 119 се одлучени почнувајќи од септември 2010 година. Овие случаи се однесуваат на граѓански, кривични, прекршочни, управни, стечајни и извршни постапки. Овие бројки се јасен показател дека правниот лек за должината на постапката, како што е предвиден со Законот за судовите од 2008 година, е целосно оперативен.

Според Судот, целта на Законот за судовите од 2008 година е двојна. Прво, наредбата на Врховниот суд со која се утврдува рок за одлучување е креирана за да се обезбеди забрзување на постапките кои се во тек. Во оваа смисла, Судот повторува дека таму каде судскиот систем има недостатоци во тој поглед, еден правен лек дизајниран за забрзување на постапките со цел да го спречи нивното прераснување во премногу долги е најнефективното решение (види „Cocchiarella v. Italy“). Иако Законот за судовите од 2008 година не утврди некој рок, периодот утврден од страна на судската пракса на Врховниот суд за релевантните судови да одлучат, односно од еден до шест месеци, може да се смета за разумен. Врховниот суд досега издал такви наредби во осумдесет и седум случаи, вклучувајќи дваесет случаи одлучени во 2011 година. Релевантните судови вообичаено постапуваат согласно со наредбата. Меѓутоа, Врховниот суд точно забележал дека дополнителни напори мора да се направат во тој поглед (види препорака 5 од Одделот за „должина на постапката“ на Врховниот суд од 18 октомври 2010 година, погоре во „Релевантно домашно законодавство и пракса“).

Второ, Законот за судови од 2008 година предвидува правен лек за надомест со кој на странка може да и биде досуден правичен надоместок за било која штета претрпена како резултат на невообичаена должина на оспорена постапка. Овој правен лек е соодветен начин за надоместување на повреда што веќе била сторена (види „Mifsud v. France“ и „Kudła v. Poland“). Врховниот суд утврдил правичен надоместок во 202 случаи. Од тоа произлегува дека праксата за пресудување на правичен надоместок станала поредовна од септември 2010 година. Во таа смисла, Судот не може да не забележи повисок износ на надоместок досуден во случаи по оваа дата споредено со досудените износи претходно. Од произнесувањата на Владата (види погоре) изгледа дека овој позитивен тренд е резултат на случајот Шурбановска и други (цитиран погоре) во кој Судот го критикуваше ниското ниво на надоместок што Врховниот суд го досудуваше во тоа време. Наспроти овој развој, Судот забележува дека понатамошни подобрувања се потребни во тој поглед, како што Врховниот суд самиот утврди во своите заклучоци од 18 октомври 2010 година (види препорака во „Релевантно домашно законодавство и пракса“). Во таа смисла, и се додека односната држава изгледа дека бара упатства во однос на утврдувањето на износот на правичниот надоместок на ниво споредливо со износот доделен од Судот во слични случаи, Судот подвлекува дека освен приближно триесет пресуди против Република Македонија во кои тој утврди повреда на барањето за „разумен рок“ согласно членот 6 став 1 од Конвенцијата, тој има донесено одлуки во преку 130 случаи за должина што биле отстранети од листата на случаи врз основа на пријателско спогодување постигнато од страна на странките или унилатерална декларација на Владата. Овие одлуки беа донесени откако Судот беше задоволен дека, *inter alia*, износот на надоместокот даден на жалителите беше „компатибилен со досудените износи во слични случаи.“ Следствено, овие одлуки, исто така, може да бидат од важност за Врховниот суд кога го утврдува износот на правичниот надоместок што му се досудува на успешните баратели.

Статистичките информации доставени од Врховниот суд упатуваат дека во најголемиот број случаи надоместокот бил исплатен во законскиот рок од три месеци утврден во членот 4 од Законот за судовите од 2008 година. Очигледно, значаен напредок е скоро направен, со оглед на фактот дека доцнењата во исплаќањето биле претежно за време на раните фази на имплементација на

Законот за судовите од 2008 година. Како што наведе Владата, Законот за судовите од 2010 година имаше за цел да се елиминираат некои потешкотии во врска со исплаќањата.

Последно, Судно забележува дека во мнозинство случаи, постапката пред Врховниот суд по правниот лек за должина на постапката, на двете нивоа на надлежност, не го надминала законскиот рок од шест месеци. Овој позитивен тренд на ажурирање на постапките во однос на должина пред Врховниот суд се однесува особено на случаите за кои е одлучено во 2011 година.

Во такви околности, и врз основа на праксата утврдена од Врховниот суд, Судот смета дека правниот лек за должина предвиден со Законот за судовите од 2008 година треба да се смета, генерално, како ефективен во смисла на членот 35 став 1 од Конвенцијата. Следствено, на апликантите треба да им се бара искористување на правниот лек пред поднесување на барања за должина на постапката до Судот. Со оглед на недостатоците кои се нотирани погоре, особено висината на досудениот правичен надоместок, ставот на Судот може да биде предмет на разгледување во иднина, а товарот на докажување на ефективност на правниот лек во пракса останува на Владата на Република Македонија (види, *mutatis mutandis*, „Grzinčič v. Slovenia“). Судот понатаму нагласува дека ова барање не се однесува на случаи кои се веќе во тек пред Судот каде оспорените постапки веќе завршиле и апликантите не можат веќе да го искористат овој правен лек. Причината за ова е дека дури сега, после направените подобрувања забележани погоре, Судот може да го смета правниот лек за должина на постапката како ефективен (спротивно во „Паризов против РМ“). Што се однесува на случаите кои се во тек пред Судот каде апликантите го искористиле правниот лек за должина на постапката, Судот ќе мора да прави индивидуална оценка на околностите за секој случај со цел да утврди дали апликантите се уште може да тврдат дека се “жртви” во смисла на член 34 од Конвенцијата.

г) Барањето за исцрпување во однос на првиот, вториот, третиот и четвртиот апликант

Судот утврдува дека првиот, вториот, третиот и четвртиот апликант ги поднеле нивните барања на 20 октомври 2005 година, со оглед на законската регулатива со која се предвидува ефикасен правен лек во однос на наводите „за должина на постапката“ воведена на 15 март 2008 година. Затоа произлегува прашањето дали според членот 35 став 1 од Конвенцијата на тие апликанти треба да им се бара да го искористат овој правен лек пред Судот да ја разгледа нивната апликација.

Судот повторува дека прашањето дали домашните правни лекови биле исцрпени вообичаено ќе се утврдува врз основа на датата кога апликацијата била поднесена до Судот. Ова правило, меѓутоа, е предмет на исклучоци кои може да се оправдаат од специфичните околности во секој случај (види „Baumann v. France“).

Судот утврдил дека во однос на голем број на жалби против Италија и Хрватска кои покренуваат слични прашања имало посебни околности кои го оправдуваат отстапувањето од генералното правило (види „Brusco v. Italy“ и „Nogolica v. Croatia“).

Бидејќи овој случај има многу сличности со италијанските и хрватските случаи, Судот смета, заради причините наведени во случајот „Nogolica v. Croatia“ кои исто така се применливи во конкретниот случај, дека првиот, вториот, третиот и четвртиот апликант треба прво да поднесат жалба за должина на постапката

пред Врховниот суд согласно со Законот за судовите од 2008 година. Ова е бидејќи постапката за денационализација е се уште во тек пред домашните органи, и така правниот лек за должина на постапката останува отворен за тие апликанти кои не можат само да бараат надоместок, туку може да бараат Врховниот суд да утврди и рок за одлучување по основите на случајот.

Во светло на овие околности, и нагласувајќи го субсидијарниот карактер на машинеријата на Конвенцијата, Судот смета дека оваа апликација мора да биде отфрлена согласно со членот 35 став 1 и 4 од Конвенцијата за неисцрпување на домашните правни лекови.

ѓ) Статусот на „жртва“ на петтиот апликант

Судот утврдува дека петтиот апликант го поднесе неговото барање на 26 април 2005 година. Додека постапката за надомест била се уште во тек, на 17 декември 2010 година тој го искористи правниот лек за должина на постапката пред Врховниот суд. Во неговата одлука од 15 февруари 2011 година, која стана правосилна на 9 март 2011 година, Врховниот суд утврди дека должината на оспорените постапки - повеќе од девет години, во три степени на надлежност - биле предолги и дека тие се уште не завршиле. На апликантот му досуди надоместок во износ од околу 2,000 ЕУР. Овој износ е во разумна врска со она што Судот најверојатно би го досудил согласно со член 41 од Конвенцијата во однос на истиот период. Од таа причина досудениот надоместок се смета дека е соодветен во однос на околностите на случајот (види „Cocchiarella v. Italy“). Петтиот апликант веќе го примил досудениот износ. Како дополнување на досудениот правичен надоместок, судот утврди шестмесечен рок за релевантниот суд да одлучи по барањето во материјалната постапка. Во такви околности, Судот е задоволен дека одлуката на Врховниот суд од 15 февруари 2010 година го обезбедила петтиот апликант со доволен и соодветен надоместок кој бил во можност да го отстрани неговиот статус на жртва во смисла на членот 34 од Конвенцијата.

Во овие околности, Судот смета дека петтиот апликант не може веќе да истакнува дека е жртва на повреда на барањето за „разумен рок“ според членот 6 став 1 од Конвенцијата во однос на постапката за надомест. Според тоа, оваа апликација е неоснована и мора да биде отфрлена во согласност со членот 35 став 3 точка а и став 4 од Конвенцијата.

Б. Останати барања

Првиот, вториот, третиот и четвртиот апликант се жалеа дека нивните права според членот 1 од Протоколот 1 биле повредени.

Петтиот апликант истакна наводи за повреда на неговото право на јавно судење согласно членот 6 од Конвенцијата.

Судот утврдува дека постапката за денационализација на имот е се уште во тек. Следствено, апликацијата според членот 1 од Протоколот бр.1 е предвремена (види Танева и други против Република Македонија).

Судот понатаму забележува дека петтиот апликант не го истакнува неговиот приговор во овој дел во неговата жалба пред Апелациониот суд. Понатаму, постапката за надомест е се уште во тек.

Следи дека апликациите мора да се отфрлат, согласно со член 35 став 1 и 4 од Конвенцијата, заради неисцрпување на домашните правни лекови.

Од овие причини, судот едногласно ги прогласува апликациите за недопуштени.